

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

Ochranné vzdálenosti k ochraně zdraví lidí

Převážná většina přípravků na ochranu rostlin uváděných na trh v ČR je klasifikována jako nebezpečná pro zdraví lidí. Ochranné vzdálenosti jsou jedním z ochranných opatření, které mají za cíl snížit riziko a možné nežádoucí účinky přípravků na ochranu rostlin na širokou veřejnost a zranitelné skupiny obyvatel. Mezi tyto osoby podle nařízení (ES) č. 107/2009 patří těhotné a kojící ženy, nenarozené děti, kojenci a děti, starší osoby, pracovníci a místní obyvatelé, kteří jsou dlouhodobě vystaveni vysoké koncentraci pesticidů, resp. přípravků na ochranu rostlin.

Uživatel přípravků na ochranu rostlin (*dále jen POR*) dostává spolu s POR také jeho etiketu, popřípadě příbalový leták a profesionální uživatel také bezpečnostní list. V těchto materiálech je uvedena informace o POR jako takovém, ale také nezbytné informace o podmínkách aplikace včetně ochranných opatření, které se musí při aplikaci POR dodržovat.

Jedním z ochranných opatření je **ochranná vzdálenost (*dále jen OV*) k ochraně zdraví lidí**. Nezaměňovat (!) za ochrannou vzdálenost od povrchových vod nebo na ochranu necílových organismů.

Do hodnocení SZÚ (i registračních zpráv) jsou OV k ochraně zdraví lidí zařazovány od poloviny roku 2015 jako požadavek v těch případech, kdy jsou k tomu oprávněné důvody. Tyto OV jsou přebírány do rozhodnutí ÚKZÚZ a následně je musí dodavatel uvádět na **etiketě POR**.

Vzhledem k postupnému procesu přehodnocování POR jsme v situaci, kdy některé POR již OV mají stanovenou a jednoznačně uvedenu na etiketě, a jiné obdobně nebezpečné POR a s podobným způsobem použití, teprve na své přehodnocení a následné doplnění OV čekají. Přechodné období pro přehodnocení POR může trvat pro většinu POR cca do 5(-10) let. S ohledem na ochranu zdraví lidí bylo v r. 2017 proto kromě již platného § 49 odst. 1) do rostlinolékařského zákona doplněno ustanovení § 52b odst. 3), které se použije pro tzv. "značně" nebezpečné POR, které ale nebyly v poslední době přehodnoceny (žadatelem a následně příslušným orgánem).

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tj. ve znění po 1. 12. 2017) (*dále jen "zákon"*) stanovuje mimo jiné povinnosti pro uživatele při používání POR. Výtah za zákona:

1) § 49 odst. 1) zákona:

"Přípravky mohou být používány pouze v souladu s jejich etiketou, případně v souladu s nařízením Ústavu o rozšíření povolení na menšinová použití nebo nařízením Ústavu vydaným v případě mimořádných stavů při ochraně rostlin ..."

(*Text odstavce dále pokračuje, zde jen výtah.*)

Komentář: Jsou-li ochranné vzdálenosti stanoveny, a následně uvedeny na etiketě POR, MUSÍ být v souladu s etiketou dodržovány.

Možnosti u OV k ochraně zdraví lidí u POR:

ětšina OV je stanovena **na 5 metrů** (cca 85% OV), **případně 3 metry** (nově od 2020):

"Ochranná vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být menší než 5 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel."

nebo

"Vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být menší než 5 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel." (starší znění věty)

ěně často OV může být stanovena **na 10 metrů** - formulace věty by byla obdobná jako výše:

"Ochranná vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být menší než 10 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel."

nebo

"Vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být menší než 10 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel." (starší znění věty)

Od roku 2019/2020 je možné se setkat s OV **5 metrů** nebo **10 metrů**, ale **doplňenou současně o požadavek na nízkouletové technologie** (např. trysky 75% apod.). Přičemž splnění těchto obou podmínek platí současně!

ýjimečně může být stanoveno pro jeden přípravek **najednou několik OV**:

Například OV na 5 metrů pro použití na poli a současně na 10 metrů pro použití ve vinicích. *Podobně jako výše může být na etiketách věta začínající slovy "Ochranná vzdálenost mezi..." nebo jen "Vzdálenost mezi..."*. Význam je shodný.

"Ochranná vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být u pole menší než 5 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel.

Ochranná vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být u vinice menší než 10 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel."

ela výjimečně OV může být stanovena na 5 metrů i v případech, kdy POR kromě aplikace na zemědělské plochy je určen i na některé veřejně přístupné plochy (trávník nebo okrasné rostliny); pak je věta doplněna o **specifikaci plochy**, ke které se OV vztahuje:

"Ochranná vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy (trávníku) a hranicí jiné oblasti využívané širokou veřejností nesmí být menší než 5 metrů."

V minulosti byly použity i jiné formulace věty, např. bez slůvka "ochranná" apod.

Ochranná opatření k ochraně zdraví lidí jsou v těchto případech dále doplňována a specifikována.

speciálních případech je OV stanovena ještě delší **20 metrů od okraje pozemku**:

"Ochranná vzdálenost, neošetřená tímto přípravkem, **od okraje ošetřovaného pozemku** je 20 metrů."

S ohledem na předběžnou opatrnost **NELZE (!!!)** tyto zemědělské plochy ošetřovat nebezpečným přípravkem až do jeho okrajů.

Toto omezení platí bez ohledu na okolní plochy, zda se jedná o jiná pole nebo veřejně přístupné plochy.

Toto omezení platí bez ohledu na dobu aplikace (nelze uplatnit žádnou výjimku ani na aplikace prováděné v noci).

Neexistuje zde možnost zkrácení ani při použití protiúletových opatření!

Specifikace takto značně nebezpečných přípravků je uvedena níže.

2) § 52b odst. 3) zákona:

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

"Na pozemcích, na nichž se nachází oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel podle čl. 3 odst. 14 nařízení (ES) č. 1107/2009, a na zastavěných stavebních pozemcích (dále jen "vymezené území") a v jeho okolí do vzdálenosti 20 metrů je zakázáno, NENÍ-LI na etiketě přípravku uvedena vzdálenost delší, aplikovat přípravky

- a) karcinogenní se standardní větou o nebezpečnosti H350 nebo H350i,
- b) mutagenní v zárodečných buňkách se standardní větou o nebezpečnosti H340,
- c) toxické pro reprodukci se standardní větou o nebezpečnosti H360 včetně doplňujících kódů,
- d) senzibilizující dýchací cesty se standardní větou o nebezpečnosti H334,
- e) karcinogenní se standardní větou o nebezpečnosti R45 nebo R49,
- f) mutagenní se standardní větou o nebezpečnosti R46,
- g) toxické pro reprodukci kategorie 1 nebo 2 se standardní větou o nebezpečnosti R60 nebo R61 nebo jejich kombinacemi, nebo
- h) senzibilizující dýchací cesty se standardní větou o nebezpečnosti R42.

Hranice vymezeného území může obec v odůvodněných případech nařízením obce rozšířit; takto rozšířené hranice musí být vedeny po hranicích parcel."

Komentář: Je-li na etiketě uvedena vzdálenost větší (např. 20 metrů od okraje ošetřovaného pozemku), pak se vždy postupuje podle etikety, resp. v souladu s § 49 odst. 1) zákona.

Postup podle § 52b odst. 3) zákona se bude uplatňovat většinou u příslušně nebezpečných přípravků, které: a) však ještě neprošly novým přehodnocením a nemají ještě žádnou OV uvedenou pro daný POR na etiketě; b) nebo u POR, které sice OV na etiketě mají, ale kratší, protože byly hodnoceny například ještě v době, kdy výše uvedená značná nebezpečnost pro účinnou látku a následně POR ještě neplatila.

Značně nebezpečné účinné látky a následně POR

Největší OV (20 metrů od okraje ošetřovaného pozemku) je vyžadována u POR, které jsou v ČR povolené a jsou toxické pro reprodukci kategorie 1 (s H360 + dopl. kódy). U těchto přípravků existuje určitá pravděpodobnost, že by mohly poškodit plod v těle matky nebo ovlivnit fertilitu osob, které by byly daným POR vystaveny.

Karcinogeny (H350 nebo H350i) nebo mutageny v zárodečných buňkách kategorie 1 (H340) nejsou t. č. mezi POR povolenými v ČR.

Jedná se o přípravky, které obsahují následující účinné látky:

- epoxykonazol (resp. epoxikonazol) (pozor na webu ÚKZÚZ často u POR s touto látkou není klasifikace POR vůbec neuvedena; ukončení používání max. do I/2022)
- flumioxazin (t.č. 1 POR s ukončením používání max. do června 2021; prodlouženo ÚKZÚZ do VI/2023)
- DŘÍVE chizalofop-p-tefuryl (klasifikace zmírněna, v nařízení (EU) 2018/1480 však uvedeno jiné číslo CAS než v nařízení (EU) č. 540/2011 - nutno dořešit)
- cyprokonazol (pozor na webu ÚKZÚZ často u POR s touto látkou není klasifikace POR vůbec neuvedena; ukončení používání max. do II/2023)

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

- *existuje i několik podobně nebezpečných účinných látek, ale povolení POR s nimi v ČR již skončilo (např. glufosinat ammonium, karbendazim, linuron; propikonazol, spirodiklofen, thiakloprid, triadimenol ...)*

Novelou nařízení CLP (nařízením (EU) 2020/1182) jsou takto klasifikovány i další účinné látky POR (nařízení je účinné od 1.3.2022), "nová" klasifikace může být použita pro látky/směsi i před výše uvedeným datem (klasifikace je v bezp. listu a formou označení na etiketě):

konazol - mimo jiné klasifikaci Repr. 1B, H360D; v ČR je t.č. povoleno několik přípravků s touto účinnou látkou, většina má ukončení používání do 2022

urochloridon - mimo jiné klasifikaci Repr. 1B, H360FD; v ČR je t.č. povolen v 1 přípravku, ukončení používání do V/2022

Novelou nařízení CLP (nařízením (EU) 2021/849) jsou takto klasifikovány i další účinné látky POR (nařízení je účinné od XII/2022), "nová" klasifikace může být použita pro látky/směsi i před výše uvedeným datem (klasifikace je v bezp. listu a formou označení na etiketě):

nkozeb - mimo jiné klasifikace Repr. 1B, H360D; v ČR je t.č. povoleno několik přípravků s touto účinnou látkou, většina má ukončení používání do I/2022

trong> dimethomorf - mimo jiné klasifikace Repr. 1B, H360F; v ČR je t.č. povoleno několik přípravků s touto účinnou látkou, pro část z nich již skončila možnost uvádění na trh, většina pak má termín ukončení používání do 2022, popř. VII/2023.

Výše uvedený seznam účinných látek (*tzv. značně nebezpečných*) není konečný.

Lze očekávat, že tyto účinné látky a přípravky s nimi budou po přehodnocení ze seznamu účinných látek vypuštěny a postupně nahrazeny jinými méně nebezpečnými.

Naopak existují signály, že na seznam "značně nebezpečných" látek budou po přehodnocení zařazeny některé další látky.

Poznámka: S ohledem na současně platné právní předpisy tyto účinné látky a POR s nimi nelze obecně zakázat, lze však stanovit ochranná opatření a následně vyžadovat jejich dodržování.

Zároveň je třeba, aby si **uživatelé přípravků toxických pro reprodukci kategorie 1** (s H360 + dopl. kódy) **seznámili i s dalšími právními předpisy** pro nakládání s takto nebezpečnými látkami/směsmi (*například §§ 16-18 nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů; §§ 37-40 a § 44a zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů; a dalšími*).

Co jsou oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel?

Podle **zákon č. 326/2004 Sb.**, ve znění pozdějších předpisů se jedná se **zejména** o veřejné parky nebo zahrady, veřejná prostranství uvnitř obcí, hřbitovy (*nový termín pohřebiště*), sportoviště, rekreační plochy, areály škol nebo školní pozemky, dětská hřiště, areály zdravotnických zařízení, zařízení poskytující léčebnou péči nebo kulturní zařízení.

Komentář: Slova "**zejména**" v odstavci výše znamená, že se jedná pouze o seznam příkladový, nikoli o úplný výčet.

V ČR se z důvodu ochrany osob před možnými nežádoucími účinky POR se za tyto oblasti považují také: domy (tj. rodinné domky, ale i bytové domy), resp. jejich okolí, zahrady, pozemky včetně přístupové cesty využívané místními obyvateli.

Podle místních podmínek je pak, ve smyslu posuzování oblastí využívaných širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel, **třeba přistupovat k následujícím plochám:**
značené cyklostezky - převážná většina v nich je hojně využívaná cyklisty, ale i pěšími osobami a OV by zde měla být uplatňována;
značené turistické cesty - jejich využití je podle místních podmínek různé; řada z nich je hojně využívána a OV by zde měla být uplatňována; *malá část turistických cest je téměř zarostlá vegetací, což svědčí o minimálním nebo nulovém pohybu osob - nutné individuální posouzení zda má být brána jako oblast využívaná širokou veřejností nebo nikoli;*
polní cesty - některé mohou být využívány podobně jako součást cyklostezky, turistické značené cesty nebo jako přístupové cesty k jiným oblastem využívanými širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel (*např. k zastávce autobusu, do obchodu, školy, zaměstnání, ke koupališti ...*); *slouží-li však polní cesty pouze k přístupu na soukromé zemědělské plochy (pole, sad, vinice, apod.), pak by na ně nemělo být pohlíženo jako na oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel;*
lesní porosty - v lese je třeba důsledně oddělit, kde a na co POR aplikují;
silnice - jedná-li se o komunikaci, která je běžně využívána kromě aut, také chodci nebo cyklisty, což bude velká část silnic v ČR - OV je nutné dodržovat; *příklady: na silnici umístěna zastávka autobusu, nebo silnice slouží jako přístupová cesta k zastávce vlaku, k obchodu, do školy, do zaměstnání, je součástí cyklostezky nebo turisticky značené cesty, vede k oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel (např. hřbitovu/pohřebišti, hřišti, sportovnímu areálu...) a podobně.*

Ale na dálnici, kde se nesmí pohybovat nechránění chodci a ani cyklisté (*výjimka havárie/ nehody/ poruchy, nebo práce a opravy na dálnici*), OV není třeba standardně dodržovat.

Stejně tak vyšlapanou cestu v poli nelze považovat za oblast využívanou širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel cestičku/pěšinku, jestliže vede prokazatelně přes pole, a kterou si někteří občané neoprávněně zkracují cestu.

Chronologie:

2015 květen - zavedení ochranného opatření OV k ochraně zdraví lidí - kromě SZÚ odsouhlaseno Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem zemědělství i zástupci ÚKZÚZ
od 2015 průběžně - odpovědi SZÚ na dotazy různých subjektů
2016 červenec - umístění informace o OV k ochraně zdraví lidí na webu SZÚ (*viz propojení níže*)
2018 leden - SZÚ problematiku OV k ochraně zdraví lidí - vysvětlil na kurzu pro osoby pověřené Ministerstvem zdravotnictví ČR k poskytování znalostí týkající se ochrany zdraví lidí (*podle § 86a odst. 2 zákona*)
2018 únor - SZÚ vypracoval materiál k OV k ochraně zdraví lidí pro inspektory ÚKZÚZ
2018 březen - informace o OV k ochraně zdraví lidí na web do části "pro uživatele POR"
2018 říjen - aktualizace (*viz výše*) výčtu značně nebezpečných účinných látek podle nařízení (EU) 2018/1480
2019 červen - SZÚ uspořádalo seminář pro žadatele () o hodnocení, kde byly vysvětleny důvody ale i postupy pro přiřazení OL-zdraví; diskutováno o změně formátu etikety v souvislosti s vyhláškou č. 132/2018 Sb. a následně aktualizace textu výše

2020 únor - aktualizace OV (v určitých případech 3 m)

2020 srpen - aktualizace (viz výše) výčtu značně nebezpečných účinných látek podle nařízení (EU) 2020/1182

2021 září - aktualizace (viz výše) výčtu značně nebezpečných účinných látek v souvislosti s novelou CLP

Zpracovala: MUDr. Zdeňka Trávníčková, CSc. (vloženo 21. 3. 2018; poslední aktualizace září 2021).